

Namazın Vacipleri

tanım

namazın vaciplerinden herhangi birinin terk edilmesi namazı bozmaz. namazın vaciplerinden biri sehven terk edilmişse sehiv secdesi yapılması, eğer kasten terk edilmişse namazın iade edilmesi yani yeniden kılınması gerekir. hanefîler'deki vacip kavramı, diğer mezheplerde bulunmadığı için burada hanefîler'in terminolojisine göre belirtilen vaciplerin bir kısmı, öteki mezheplerde farz sayılırken, bir kısmı sünnet sayılmaktadır. farz olan bir şey terk edildiği zaman namaz fâsîd (geçersiz) olur. namazın vaciplerinden biri bilerek terk edildiği zaman namazı yeniden kılmak (iade), bilmeyerek (sehven) terk edildiği zaman ise sehiv secdesi yapmak lâzım gelir. sehiv secdesi vaciplerinden biri ise. eksiğinin verdiği kerahete rağmen namaz borcu dâim olur.

1. namaza "allahüekber" sözüyle başlamak. bu, çoğunluğa göre farzdır.
2. nâfile ve vacip namazların her rek'atında, farz namazların ilk iki rek'atında fâtiha sûresini okumak. bu, çoğunluğa göre farzdır.
3. farz namazların ilk iki rek'atında, vacip ve nâfile namazların her rek'atında fâtiha'dan sonra, kur'an'dan kısa bir sûre veya buna denk düşecek bir veya birkaç âyet okumak (zamm-ı sûre), fâtiha'ya bir küçük sûre veya en küçük sûreye denk üç kısa âyet ya da üç kısa âyete denk bir uzun âyet eklemek vaciptir (en küçük sûre kevser sûresi [innâ a'taynâke'l-kevser] ve enkısa âyet "sümme nazar" âyetidir). fâtiha'dan sonra bir sûre daha okumak çoğunluğa göre sünnettir.
4. farz olan kıraati ilk iki rek'atta yerine getirmek.
5. fâtiha'yı, eklenecek sûreden önce okumak.
6. tek başına namaz kılariken öğle ve ikindi namazları ile gündüz kılınan nâfile namazlarda gizli okumak (kırâat-i hafî yapmak). gizli okumanın ölçüsü, sadece kendisinin duyabileceği kadar kısık bir sesle okumaktır. sabah, akşam ve yatsı namazları ile gece kılacağı nâfile namazlarda kişi serbesttir; isterse sesli (cehrî), isterse hafî (alçak sesle) okuyabilir.
7. cemaatle kılınan namazda imam, sabah namazı ile akşam ve yatsı namazlarının ilk iki rek'atında sesli okumalıdır. cuma namazında, bayram namazlarında, cemaatle kılınan teravih namazında, teravihten sonra cemaatle kılınan vitir namazında da imam kıraati yüksek sesle yapar. imam, öğle ve ikindi namazlarının bütün rek'atlarında, akşam namazının üçüncü ve yatsı namazının son iki rek'atında kıraati hafî yapar.
8. secdede alın ile birlikte burnu da yere koymak.
9. üç ve dört rek'atlı namazlarda ikinci rek'atın sonunda oturmak (ka'de-i ûlâ = ilk oturuş).
10. namazların gerek ilk, gerekse son oturuşunda teşehhütte bulunmak, yani tahiyyât'ı okumak.
11. namazın sonunda sağ ve sol tarafa selâm vermek ("es-sel.mü aleyküm ve rahmetullah" cümlesinin "es-selâm" kısmını söylemek vacip, "aleyküm ve rahmetullah" kısmını söylemek ise sünnettir).
12. farz olan fiillerin sırasına riayet etmek (kıyamdan sonra rükua gitmek, iki secdeyi peş peşe yapmak gibi).
13. farz olan fiili geciktirmemek. meselâ, birinci oturuşta tahiyyât'ı okuduktan sonra, "allahümme salli alâ muhammed" diyecek kadar bir süre bekledikten sonra ü.üncü rek'ata kalkılacak olursa farz geciktirilmiş sayılır ve sehiv secdesi gerekir.
14. vitir namazında kunut duası okumak ebû hanîfe'ye göre vacip, imâmeyn'e (ebû yûsuf ve imam muhammed) göre sünnettir.
15. ramazan ve kurban bayramı namazlarının her iki rek'atında ilâve (zâit) ü.er tekbir almak (bayram namazının ikinci rek'atında rükua giderken tekbir almak da vaciptir. ikinci rek'atta getirilen ilâve tekbirler rükudan hemen önce olduğu için bu rek'atta rükua giderken alınan tekbir de vacip sayılmıştır).
16. sehiv secdesi yapılmasını gerektiren bir fiilde bulunulmuşsa sehiv secdesi yapmak. sehiv secdesinden sonra selâm vermek de vaciptir.
17. ta'dîl-i erkâna riayet etmek ebû yûsuf'a göre farz, ebû hanîfe ve muhammed'e göre vaciptir.
18. namazdayken secde âyeti okunmuşsa tilâvet secdesi yapmak (bk. tilâvet secdesi).

Namazın Sünnetleri

tanım

sünnet, hz. peygamber'in devamlı olarak yaptığı ve bir mazeret olmaksızın terketmediği veya mazeretsiz nâdiren terkettiği şeydir. namazda sühb.neke duasını okumak, e.zü çekmek bu mânada sünnettir. sünnetin yapılmasına sevap olmakla birlikte terkedilmesine ceza (ikab) yoktur; sadece kınama ve sitem (itâb) vardır. namazın sünnetleri, namazın vâciblerini tamamlar, onlardaki kusurları telfiye ve fazla sevaba vesile olur. sünnetlere riayet etmek ve devam etmek hz. peygamber'e muhabbetin bir nişanesi sayılır. bununla birlikte sünnetin terkedilmesi ne farzın terkedilmesi gibi namazın bozulmasını (fesad) ve yeniden kılınmasını, ne vâcibin kasten terkedilmesi gibi tahrimen mekruhlığı, ne de vâcibin sehven terkedilmesi gibi sehiv secdesi yapmayı gerektirir. fakat sünnetlerin kasten terkedilmesi'isâet" (yanlış ve kötü davranma) olur.

- İftitah tekbirini alırken ellerin yukarı kaldırılması ve bu esnada ellerin açık ve parmakların normal halleri üzere bulunması ve içlerinin kibleye yönelik tutulması.
- İftitah tekbirinin hemen ardından el bağlamak (itimât). bunda önce elleri saliverip (irsâl) sonra bağlamak yoktur. erkekler göbek altından ve kadınlar göğüs üstünden el bağlarlar. sağ el sol elin üzerine konulur.
- Kıyamda iken ayakların arasını dört parmak kadar açık bulundurmak. namaza başlarken ve ara tekbirlerinde ellerin kaldırılması, hizası, kıyam ve rükuda iki ayak arasındaki mesafe gibi konularda mezheplere göre farklı uygulamalar vardır.
- Sühb.neke okumak, namaza allah'ı bu şekilde överek, senâ ederek başlamak sünnettir. bu bakımdan sühb.neke birinci rek'atta İftitah tekbirinden (tahrîme) hemen sonra okunur.
- tek başına namaz kılan için sadece ilk rek'atta ve sühb.neke'den sonra euzü billâhi mine'-eytâni'r-racîm demek (teavvüz).
- tek başına namaz kılan kişinin ve cemaatle namaz durumunda imamın, her rek'atın başında fâtiha'dan önce besmele çekmesi. imama uyan kişilerin besmele okuması gerekmez.
- sühb.neke'yi ve euzü besmeleyi gizli okumak, fâtiha'nın sonunda "âmin" demek. fâtiha'yı okuyan da işiten de âmin der.
- tek başına namaz kılarken fâtiha'nın arkasından okuyacağı sûrenin, sabah ve öğle namazlarında uzun sûrelerden, ikindi ve yatsı namazlarında orta uzunluktaki sûrelerden ve akşam namazında kısa sûrelerden seçilmesi. cemaatle namaz durumunda, imam cemaati soğutmamak durumunda olduğu için, bulunduğu yere ve cemaatin durumuna göre sûre seçer. uzun sûreler, **tıvâl-i mufasssal** olarak anılır. hucurât sûresi ile büruc sûresi arasındaki sûreler bu grupta yer alır. orta uzunluktaki sûrelere de **evsât-ı mufasssal** denir. büruc sûresi ile beyyine sûresi arasındaki sûreler bu grupta yer alır. kısa sûreler ise, **kısâr-ı mufasssal** diye anılır. bunlar beyyine sûresinden nâs sûresine kadar olan sûrelerdir.
- rükua varırken tekbir almak, yani allahüekber demek.
- rükuda üç kere "sühb.neke rabbiye'l-azîm" demek.
- rükudan doğrulurken "semiallahü limen hamideh" demek (tesmî'). bunu imam ve tek başına namaz kılan söyler; imama uyan kişi söylemez.
- "semiallahü limen hamideh" dedikten sonra, "rabbenâ leke'l-hamd" veya "allahümme rabbenâ leke'l-hamd" demek (tahmîd). bunu tek başına namaz kılan ve imama uyanlar söyler. imam da söyleyebilir (ebû hanîfe'ye göre imam söylemez).
- tek başına namaz kılan kişi, tasmî' ve tahmîd'i gizli yapar. imam ise tasmîi sesli söyler. tahmîd her durumda sessiz okunur. ancak kalabalıkcemaatte imamın sesi arkalardan duyulmuyorsa ortaldan bir kişi, imamın tekbirlerini yüksek sesle tekrarladığı gibi tahmîd'i de yüksek sesle okur.
- erkeklerin, rükua durumunda dizlerini dik ve arkalarını düz tutmaları, dizlerini elleriyle kavramaları, dizlerini tutarken ellerini açık bulundurmaları. kadınlar ise ellerini dizleri üzerine koyarlar, dizlerini tutmaz ve parmaklarını ayık bulundurmazlar. dizlerini bükük ve arkalarını meyilli bulundurlurlar.
- rükuda başını aşağı, yukarı eğmeyip doğru tutmak.
- rükudan doğrulup dik durmak (kavme). bunun ta'dîl-i erkânın bir parçası olma ihtimaline binaen vâcib olduğu da söylenmektedir.
- rükudan doğruluştaki (kavme), bayram tekbirlerinin arasında elleri yana salıvermek (irsâl).
- secdeye varırken yere önce dizlerini, sonra ellerini, daha sonra yüzünü koymak ve secdeden kalkarken, secdeye varış sırasının tersini yapmak; secdeye varırken ve secdeden kalkarken "allahüekber" demek.
- iki secde arasında celse yapmak, yani kısa bir ara oturuşu yapmak. bunun ta'dîl-i erkânın bir parçası olma ihtimaline binaen vâcib olduğu da söylenmektedir.
- secdelerde başını iki eli arasında yere koyup ellerini yüzünden uzak tutmamak ve parmaklar bitişik ve el ayası yere yapışık olmak.
- secdelerde üçer defa "sühb.neke rabbiye'l-a'lâ" demek.
- erkeklerin, secdede iken karnı uyluklardan, dirsekleri yanlarından ve kolları yerden uzak tutması. kadınlar ise, secdede alçalıp kollarını yanlarına bitiştirir ve karnı uyluklarına yapıştırırlar.
- secde arası oturuştaki (celse) ellerini uylukları üzerine koymak.
- gerek celsede gerek ka'dede, erkekler sol ayaklarını yere yayıp üzerine oturur ve sağ ayaklarını parmaklar kibleye gelecek şekilde dikerler. kadınlar ise ayaklarını sağ yanlarına yatık bir şekilde çıkarıp, öyle otururlar (teverrük).
- 25. tahyiyât'ın teşehhüdünde "lâ ilâhe" derken sağ elinin şahadet parmağını yukarı kaldırıp "illallâh" derken indirmek.**
- tahyiyât'ı gizli okumak.
- rek'atı ikiden ziyade olan farzların ilk iki rek'atının dışında fâtiha okumak.
- son oturuştaki tahyiyât'tan sonra salavat okumak. bu, namazın müekked sünnetlerindendir.
- salavattan sonra dua etmek.
- selâm verirken başı önce sağa sonra sola çevirmek ve her iki tarafa selâm verirken "es-selamü aleyküm ve rahmetullâh" demek.

NAMAZA AYKIRI DAVRANIŞLAR

namazın mekruhları

1. bir zararın giderilmesi veya namazın tamamlanması amacı olmaksızın namaz dışı bir davranışta bulunmak. parmak çılatmak, giysisinin kolunu kıvrırmak, bunu gerektiren bir **özür olmadığı halde** -peş peşe olmamak üzere- birkaç adım yürümek, sinek vb. haşeratla meşgul olmak gibi davranışlar mekruhtur. namaz dışı davranış amel-i kesîr boyutuna varırsa namaz bozulur.
2. namaza ilişkin fiilleri özürsüz yere, namazın sünnet ve âdâbına uymaksızın yerine getirmek. meselâ bir özürlü olmaksızın duvar, direk, baston vb. bir şeye hafifçe yaslanmak; daha dizleri yere koymadan elleri yere koymak, secdeden kalkarken dizleri ellerden önce kaldırmak; oturuşlar esnasında bağdaş kurmak veya dizleri dikmek; kıyam esnasında elleri yana bırakmak; erkekler için secde esnasında kolları tamamıyla yere yapıştırmak böyledir.
3. kıyam, rüku ve secde aralarındaki tekbir ve zikirleri kendi yerlerinden sonraya bırakmak. meselâ kıyamdan rükua vardıktan sonra “allahüekber” demek, rükudan doğrulduktan sonra “semiallahu limen hamideh” demek.
4. namazda esnemek, gerinmek ve boğazı açıyormuş gibi yapmak. grip olan kişi de öksürecek olduğunda ağzını eliyle veya mendiliyle kapatmalıdır. bu durumda olan kişilerin mescide gelmeleri de mekruhtur.
5. **namazda iken verilen selâmı el veya baş işaretleriyle almak.** tahrîmen mekruh olan bu fiil ile kimilerine göre namaz bozulur.
6. namazda huşû halini artırmak veya uygunsuz bir şeyi görmekten sakınma gibi bir amaç olmadıkça gözleri yummak, gözleri sağa sola veya aşağı yukarı çevirmek, başı hafifçe bir tarafa çevirip bakmak.
7. abdesti sıkışık olduğu halde namaz kılmak.
8. elbise, vücut veya namaz mahallinde namazın geçerliliğine engel olmayacak miktarda necâset bulunduğu halde namaz kılmak. dinen necis sayılmamakla birlikte kirli elbise ile namaz kılmak da mekruhtur.
9. başkasına ait bir yerde veya başkasına ait bir elbise içinde, sahibinin izni ve rızası olmaksızın namaz kılmak.
10. dişlerin arasında kalmış yutulması namazı bozmayacak miktardaki yiyecek kırıntısını yutmak. yutulan şey nohut tanesi büyüklüğünde olursa namazı bozar.
11. **cemaatle namaz kılınırken, imamdan önce rüku ve secdeye gitmek veya ondan önce rüku veya secdeden doğrulmak. bu davranışın muktedirin namazını bozacağı görüşleri de mevcuttur.**
12. namazda kıraate ilişkin mekruhlara daha ziyade kıraatin sünnetlerinden birinin terki sebebiyle olur: ikinci rek’atta birinci rek’attan daha uzun okumak böyledir. bir rek’atta bir sûrenin iki kere okunması veya farz namazlarda ilk iki rek’atta fâtiha’dan sonra aynı sûrenin okunması mekruhtur; nâfile namazlarda mekruh değildir. fâtiha’dan sonra sürekli olarak belirli bir sûrenin okunması, başka sûrenin okunmaması mekruhtur. fâtiha’dan sonra okunacak sûrelerde kur’an’daki sıraya uymamak, meselâ birinci rek’atta kevsir sûresini okuduktan sonra ikinci rek’atta fîl sûresini okumak mekruhtur.

namazı bozan şeyler

1. **namazda konuşmak.** konuşmak, birine seslenmek, hitap etmek şeklinde olabileceği gibi birine selâm vermek, merhaba demek, verilen **selâma sözlü olarak karşılık** vermek veya aksırana "yerhamükellah" veya "çok yaşa" demek şeklinde de olur.
2. **amel-i kesîrde bulunmak.** amel-i kesîr için net bir sınır çizme imkânı olmamakla birlikte dışarıdan gözlemleyen kişide, namazda olunmadığı izlenimini verecek davranışta bulunmak (musafaha yapmak, el sıkışmak) şeklinde bir ölçü getirilmiştir.
3. **yönü kbleden çevrilmek.**
4. **bir şey yiyip içmek.** namaza durduktan sonra ağza alınıp yenen şey susam tanesi kadar da olsa namazı bozar. fakat namaz öncesinde yediği bir şeyden dolayı dişleri arasında kalan bir şeyi yutmak namazı bozmazsa da büyük küçük bir şeyi çiğnemek, ağzında gevelemek namaza aykırı olduğu için namazı bozar.
5. **özürsüz olarak boğaz hırıldatmak (tenahnüh etmek), öksürmeye çalışmak.** ancak herhangi bir zorlama olmaksızın doğal olarak öksürmek veya sesindeki hırıltıyı giderip sesi güzelleştirmek, namazda olduğunu anlatmak ve yanlış okuyan imamı uyarmak için öksürmek namazı bozmaz.
6. **üf, tüh diyerek bir şeyi üflemek** veya bezginlik göstermek ve uf, puf gibi şeyler söylemek veya ah, oh demek.
7. **inlemek.** ah çekmek, inlemek normal durumda namazı bozmakla birlikte, huşû ve ibadet aşkından olursa namazı bozmaz.
8. **gülmek.** kendisinin duyacağı kadar bir gülme sadece namazı bozar, yakında bulunanların işitebileceği kadar olursa abdest de bozulur.
9. **namazda iken göze ilişkin bir yazıya bakmakla namaz bozulmaz.** fakat karşısındaki mushaf’tan ezberinde olmayan bir âyeti okumak durumunda, ebû hanîfe’ye göre namaz bozulur. ebû yûsuf ve muhammed’e göre ise bu durumda namaz bozulmaz.
10. **birinci oturuşu, son oturuş zannederek selâm vermek** namazı ifsat etmeyip sadece sehiv secdesi yapmayı gerektirir ise de, kıldığı öğle namazını cuma namazı veya yatsı namazını teravih zannederek (veya kendisini seferî zannederek) selâm vermek, namazı kesmek kastı taşıdığı için namazı bozar.
11. **farkında olmayarak veya unutarak yapılmış olsa** bile avret yeri açık iken veya üzerinde namaza mani miktarda bir necâset bulunuyorken bir rükûn eda etmek veya bu durumda iken bir rükûn eda edileceği bir sürenin (üç defa “sübhaneallah” diyecek kadar süre) geçmiş olması durumunda namaz bozulmuş sayılır.
12. **kendi irade ve ihtiyarı dışında gerçekleşen şu durumlarda da namaz bozulur:** sabah namazını kılarken güneşin doğması; bayram namazını kılarken zeval vaktinin olması; cuma namazını kılarken ikindi vaktinin girmesi durumunda namaz bozulur. fakat **öğle namazını kılarken ikindi vaktinin girmesiyle öğle namazı bozulmaz.** teyemmüm ile namaz kılmakta iken kullanılması mümkün suyu görmesi. özür sahibi olan/mazereti bulunan kişinin özürlüğün ortadan kalkması. mest üzerine meshetmiş olarak namaz kılarken, mesih süresinin dolması.
13. **namaz kılarken herhangi bir sebeple abdest bozulursa** namaz da bozulmuş olur. namaz kılarken bilerek abdest bozucu bir fiil işleyen kişinin namazı bozulur.